

ЗВІТ ПРО ПОВЕРНЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

ОПИТУВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

РАУНД 15
ГРУДЕНЬ 2023

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	1
.....	
РОЗДІЛ 1. ДЕМОГРАФІЧНА СТАТИСТИКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО МОБІЛЬНОСТІ	2
.....	
1.1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ДИНАМІКА ЗМІН	2
.....	
1.2 МІСЦЕ ОСТАННЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ПЕРЕД ПОВЕРНЕННЯМ	3
.....	
1.3 БАГАТОРАЗОВІ ПЕРЕМІЩЕННЯ	4
.....	
1.4 ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ В СИТУАЦІЇ ПЕРЕМІЩЕННЯ, ЧАС, ЩО МИНУВ З МОМЕНТУ ПОВЕРНЕННЯ, ТА НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ	5
.....	
1.5 ПОВЕРНЕННЯ З-ЗА КОРДОНУ	6
.....	
1.6 ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ, ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ТИПИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ	7
.....	
РОЗДІЛ 2 : ПРИОРИТЕТНІ ПОТРЕБИ І СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ	8
.....	
2.1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	8
.....	
2.2 ПОТРЕБИ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЬ, ЗА ПРОФІЛЕМ І МІСЦЕПЕРЕБУВАННЯМ	8
.....	
2.3 ДИНАМІКА ПОТРЕБ	9
.....	
2.4 СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ	10
.....	
ДОДАТОК: ОЦІНКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗА СТАТУСОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ	11
.....	
ОПИС ЗАСТОСОВАНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ	11
.....	

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

З моменту повномасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації Міжнародна організація з міграції (МОМ) збирає дані про внутрішньо переміщених осіб (ВПО), осіб, які повернулись, та непереміщене населення, проводячи національне репрезентативне Опитування загального населення (GPS). Опитування проводиться з метою отримання поглибленого, докладного розуміння кількісних даних про переміщення та тенденцій мобільності, а також фундаментальних даних про профілі, потреби та наміри осіб, які повернулись, на підтримку гуманітарних зусиль з пошуку механізмів забезпечення довгострокової реінтеграції тих, хто повернувся. Опитування загального населення, яке проводиться щоквартально, дозволяє також отримати ключовий аналіз тенденцій у часі. З цією метою GPS проводить рандомізовані інтерв'ю на обласному рівні з репрезентативною вибіркою кожної групи населення. Цей звіт стосується 15 раунду GPS, проведеного в грудні 2023 року.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

За оцінками, в Україні перебувають 4 455 000 осіб, які повернулись. Їх кількість залишилась незмінною порівняно з попереднім раундом.

Майже половина (47%) з них повернулась з місць переміщення в іншій області України. Четверть (26%) осіб заявили, що через повномасштабну війну вони провели за кордоном щонайменше 14 днів з лютого 2022 року.

Основними областями повернення є місто Київ (де проживає 23% осіб, які повернулись) і Київська область (17%). Відповідно 74% і 78% респондентів у цих областях, повернулись рік і більше тому.

4% осіб, які повернулись (екв. 180 000 осіб), розглядали можливість повторного переміщення. Зокрема, про повторне переміщення розмірковували 6% осіб, які повернулись, і проживають у Східному макрорегіоні.

Серед осіб, які були переміщені неодноразово і повернулись, основні причини повернення на постійне місце проживання пов'язані з покращенням ситуації з безпекою (69%), бажанням бути ближче до сім'ї та друзів (68%), передбачуваною можливістю знайти відповідне працевлаштування в місці повернення (51%).

Половина (49%) опитаних українців, які повернулись, приїжджали в Україну з короткочасним візитом.

Найбільш нагальними потребами осіб, які повернулись, є гроші та фінансова підтримка (52%), психологічні консультації (28%), повербанки (21%) та будівельні матеріали (19%).

Думки, висловлені у цій публікації, належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Використання позначень та подання матеріалу в цій публікації не виражає будь-якої думки МОМ щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи району, їхніх органів влади, кордонів чи адміністративних меж.

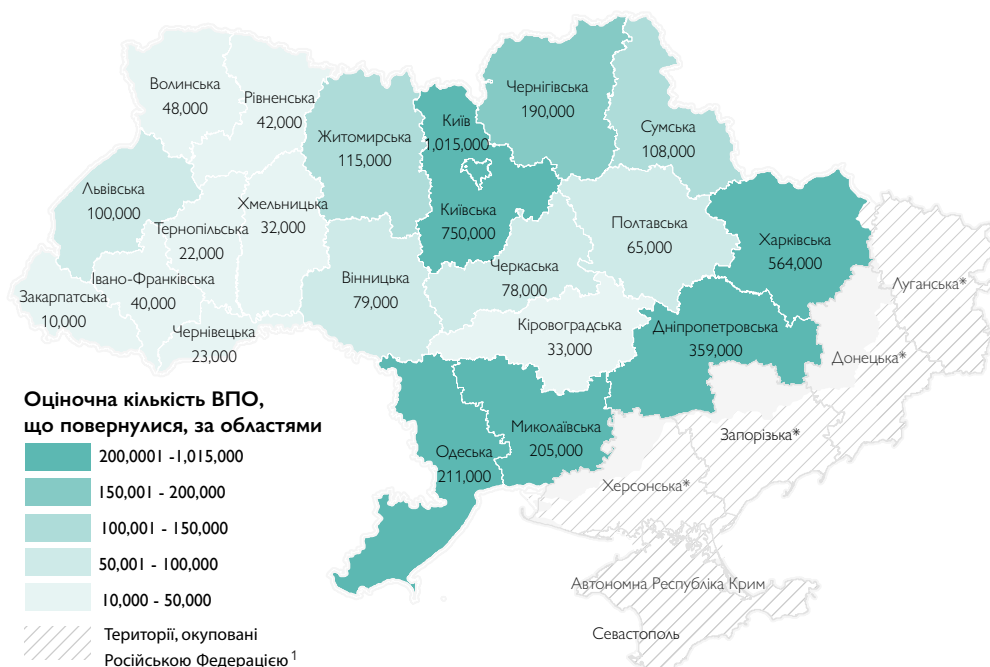
МОМ дотримується того принципу, що гуманна та впорядкована міграція приносить користь мігрантам і суспільству в цілому. Як міжурядова організація, МОМ співпрацює зі своїми партнерами в міжнародній спільноті задля: надання допомоги у вирішенні оперативних питань у сфері міграції; поглибленого розуміння проблем, пов'язаних із міграцією; стимулювання соціально-економічного розвитку шляхом міграції; відстоювання людської гідності та добробуту мігрантів.

© 2024 Міжнародна організація з міграції (МОМ). Усі права захищені. У випадку цитування, перефразування або використання в будь-який інший спосіб інформації, що міститься в цьому звіті, джерело інформації необхідно зазначати так: «Джерело: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Звіт про повернення в Україні, грудень 2023 року».

РОЗДІЛ 1: ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО МОБІЛЬНОСТІ

1.1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ І ДИНАМІКА

Карта 1: Оцінка місця перебування осіб, які повернулись, за областями повернення

3,689,000

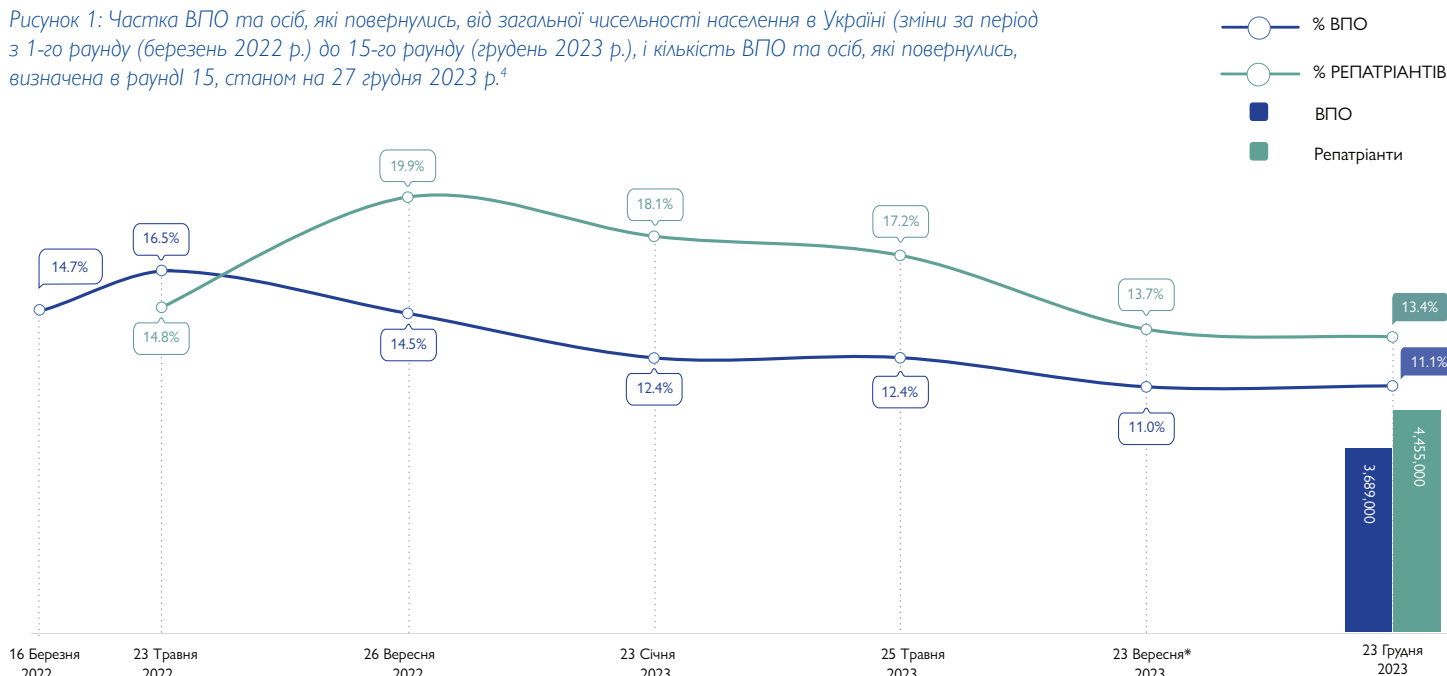
ОЦІНКА ЗАГАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ ФАКТИЧНИХ ВПО

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це особи, які були змушені втекти або покинути свої домівки через повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року, незалежно від статусу реєстрації.²

4,455,000

ОЦІНКА ЗАГАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЬ

Особи, які повернулись – це ті особи, які повернулись на своє постійне місце проживання після періоду переміщення тривалістю щонайменше два тижні з лютого 2022 року.³

Рисунок 1: Частка ВПО та осіб, які повернулись, від загальної чисельності населення в Україні (зміни за період з 1-го раунду (березень 2022 р.) до 15-го раунду (грудень 2023 р.), і кількість ВПО та осіб, які повернулись, визначена в раунді 15, станом на 27 грудня 2023 р.⁴

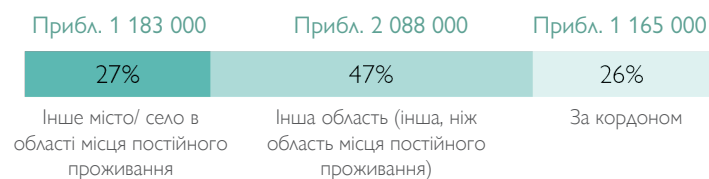
¹Оцінки для Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей не представлені, оскільки вони, ймовірно, є недостатньо репрезентативними у зв'язку з охопленням, обмеженням контрольованими урядом територіями і обмеженою кількістю респондентів, опитаних на окупованих територіях.

²Повне визначення терміну «ВПО» у його розумінні в контексті опитування загального населення див. Методологічну довідку на с. 11.

³Повне визначення терміну «особи, які повернулись» у його розумінні в контексті опитування загального населення див. Методологічну довідку на с. 11.

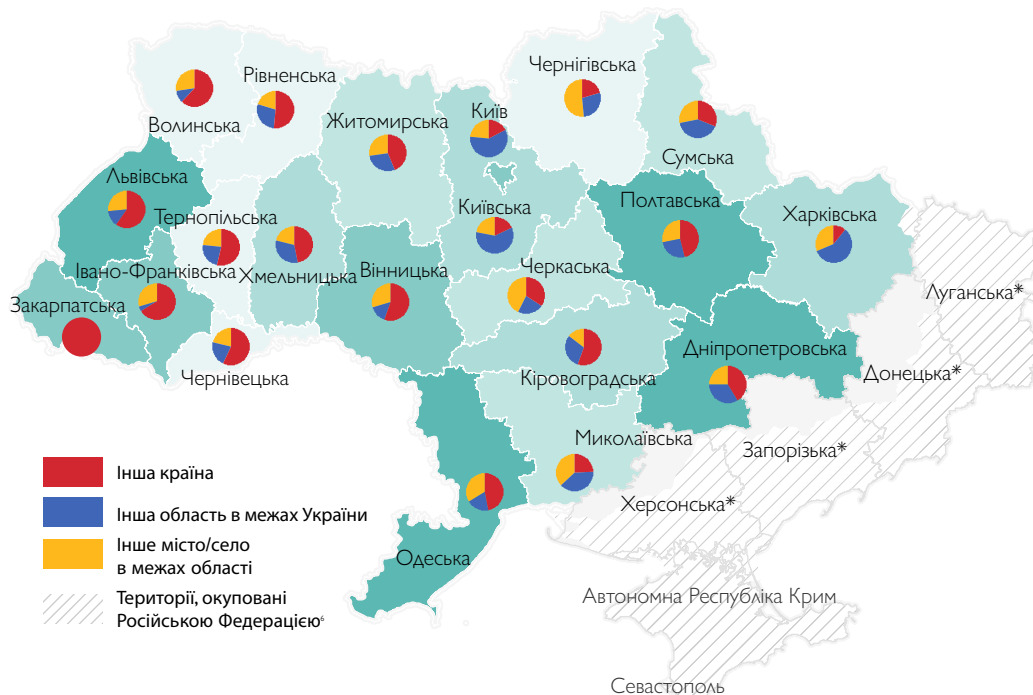
⁴Базове значення чисельності населення за даними Фонду народонаселення ООН (ЮНФПА), на основі яких екстраполюються показники чисельності ВПО та осіб, які повернулись, зазнало кількох змін у період з березня 2022 р. по червень 2023 р., що вплинуло на порівнянність оцінок чисельності населення з плином часу. Тенденції, на які не вплинула екстраполяція, показані на лінійній діаграмі та виражені у відсотках від загальної чисельності населення України. Відсотки були округлені для візуалізації. Спостережуване скорочення може не відображати фактичних тенденцій зміни чисельності населення та, ймовірно, є результатом впливу багатьох чинників, зокрема: переміщення осіб, які повернулись, за кордон; збільшене покриття раніше окупованих територій; а також зміни в загальному базовому значенні чисельності населення, зміни в охопленні телефонною мережею і підключенні до мережі, а також сезонні та інші чинники, які спричиняють масові переміщення населення, що зрештою впливає на співвідношення між групами населення.

1.2 МІСЦЕ ОСТАННЬОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ПЕРЕД ПОВЕРНЕННЯМ

Рисунок 2: Тип останнього місця переміщення (% осіб, які повернулись)⁵

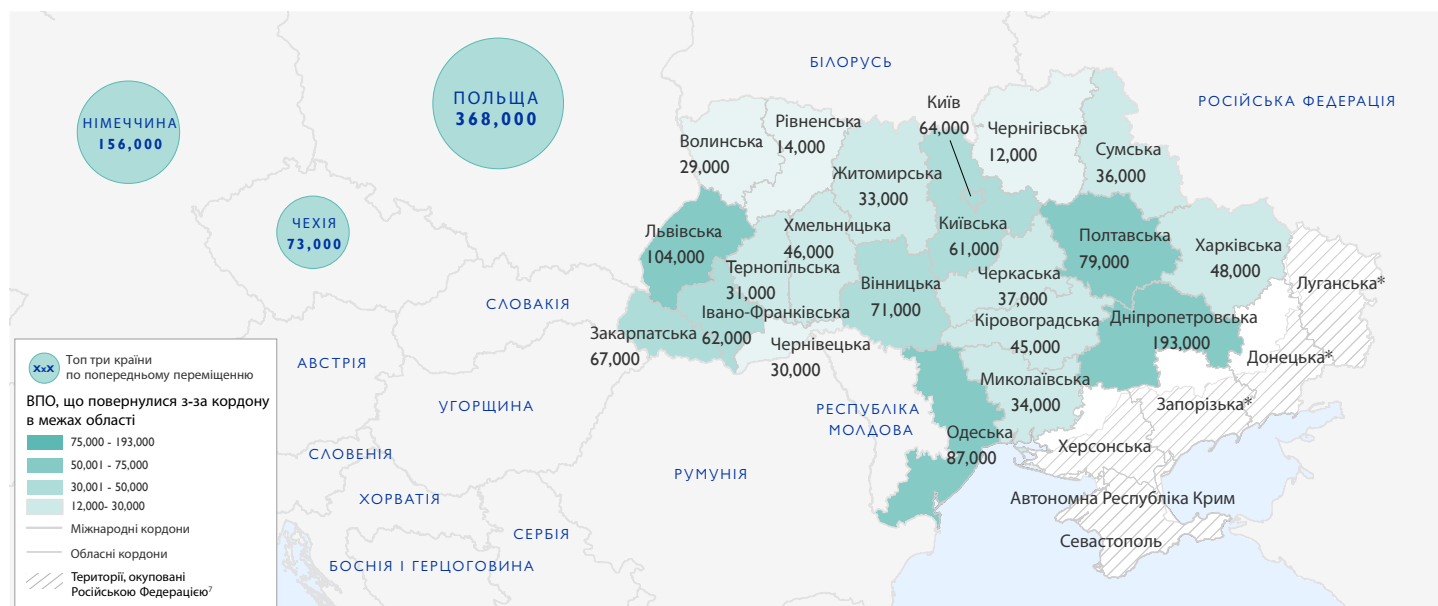
Для майже половини (47%) від загальної кількості осіб, які повернулись, місцем останнього переміщення була інша область України. Четверть осіб, які повернулись (27%), востаннє були переміщені в межах своєї області походження. Ще 26% повідомили, що вони повернулись з-за кордону, з них 87% повернулись з країни Європейського Союзу.

Карта 2: Місця переміщення осіб, які повернулись, за областями (% осіб, які повернулись)

Більшість осіб, які повернулись з-за кордону (нещодавно виїхали за кордон і згодом повернулись на своє постійне місце проживання), походили із західних областей України. Повернення в межах однієї області (місця останнього переміщення) переважали в Харківській області та північних, південних і центральних областях, зокрема Чернігівській (51%), Черкаській (43%), Миколаївській (37%) та Одеській (33%) області. Поширеність переміщення в межах області у цих регіонах відображає низку складних чинників, включаючи переміщення в безпечніші міста в межах тієї ж області, брак засобів до існування, який перешкоджає переміщенню у більш віддалені місця, бажання бути ближче до друзів і родини, а також занепокоєння безпекою майна та нерухомості. З інших областей найбільше осіб повернулись у місто Київ та Київську область (74% і 78%, відповідно) щонайменше за рік до проведення оцінки.

Карта 3: Орієнтовна кількість осіб, які раніше були переміщені за кордон і повернулись, за областями повернення та трьома основними країнами попереднього переміщення

Приблизно чверть (26%) від усіх осіб, які повернулись, заявили, що з лютого 2022 року вони провели за кордоном щонайменше 14 днів через повномасштабну війну. Серед країн переміщення осіб, які повернулись з-за кордону, переважала Польща (35%), далі – Німеччина (12%), Чехія (8%), Італія (5%) та Болгарія (4%).

⁵ 0.4% (прибл. 19 000 осіб) не відповіли на це запитання.

⁶ Оцінки для Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей не представлені, оскільки вони, ймовірно, є недостатньо репрезентативними у зв'язку з охопленням, обмеженим контрольованими урядом територіями і обмеженою кількістю респондентів, опитаних на окупованих територіях.

1.3 БАГАТОРАЗОВІ ПЕРЕМІЩЕННЯ

СТАТИСТИКА ЩОДО БАГАТОРАЗОВИХ ПЕРЕМІЩЕНЬ

осіб, які повернулись, були переміщені неодноразово, а 6% осіб, які повернулись, були переміщені щонайменше тричі після повномасштабного вторгнення.

Чверть (25%) осіб, які повернулись, були переміщені кілька разів за час перебування в місцях переміщення перед поверненням, у тому числі 19% були переміщені двічі (19%), а 6% — щонайменше тричі.

Особи, які зазнали численних переміщень і повернулись, найчастіше згадують Львівську (11%), далі — Івано-Франківську (8%) і Закарпатську (7%) області, як останню область переміщення перед поверненням.

Серед осіб, які зазнали переміщення з-за кордон у 2023 році і повернулись, 83% залишалися в одному місці, а 17% щонайменше двічі переїжджали між населеними пунктами під час перебування за кордоном. Більшість осіб, які переміщались, перебуваючи за кордоном, востаннє перед поверненням проживали у Польщі (36%).

57%

осіб, які зазнали багаторазового переміщення перед поверненням, заявили, що через війну вони провели принаймні два тижні за кордоном у 2023 році після повномасштабного вторгнення.

ПРИЧИНИ ПОВЕРНЕННЯ

За повідомленнями, особи, які зазнали багаторазового переміщення, повернулись на постійне місце проживання насамперед в результаті покращення ситуації з безпекою у місці походження (про це повідомили 69% респондентів) і бажання бути ближче до сім'ї та друзів (68%). Економічні причини — передбачувані кращі можливості для забезпечення засобами до існування в місці повернення (51%) і неможливість заробити на життя в місці останнього переміщення (37%) — також були важливими чинниками повернення.

Рисунок 3а: Фактори притягання, які зумовили переміщення осіб, які повернулись, до поточного місця перебування (% осіб, які повернулись)⁸

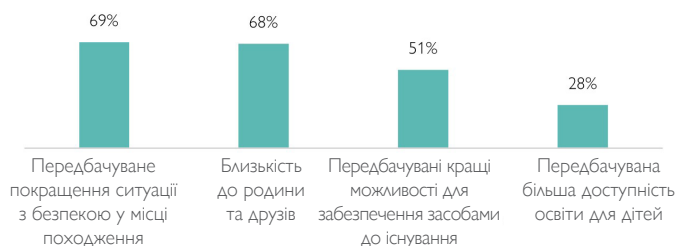

Рисунок 3б: Фактори виштовхування, які зумовили переміщення осіб, які повернулись, до поточного місця перебування (% осіб, які повернулись)⁹

^{8,9,10} Запитання з кількома варіантами відповідей.

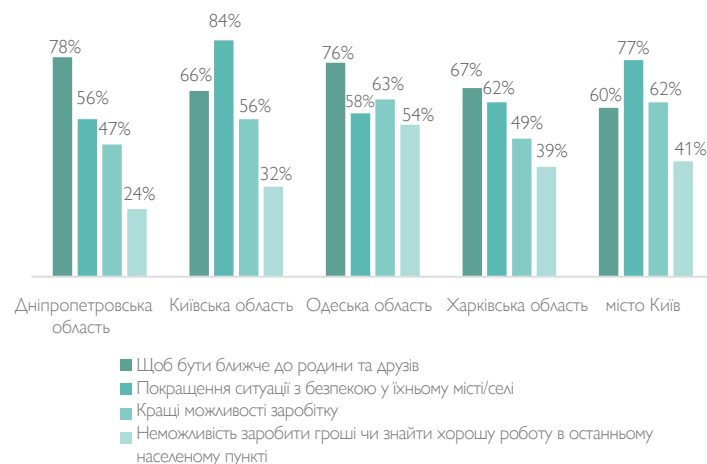
За повідомленнями, фактори притягання як-от відчуття покращення ситуації з безпекою або передбачувані економічні можливості в місці походження, є більш значущими чинниками повернення порівняно з факторами виштовхування — відсутністю доступного житла або обмеженими можливостями працевлаштування, які, зазвичай, зазначалися як причини повернення меншою часткою осіб, які повернулись. Були помічені також відмінності у причинах повернення між респондентами чоловічої та жіночої статі. Наприклад, більший відсоток жінок зазначили, що вони повернулись через передбачувану кращу або більш стабільну доступність освіти для дітей у місці походження (29%, порівняно з 24% респондентів — чоловіків) або, щоб бути ближче до рідних та близьких (72%, порівняно з 60% респондентів — чоловіків).

60%

чоловіків, які зазнали багаторазового переміщення перед поверненням, заявили, що вони повернулись на постійне місце проживання через передбачувані можливості для забезпечення засобів до існування або можливості працевлаштування (порівняно з 46% жінок, які повернулись).

Рисунок 4: Причини повернення з місця переміщення у п'ять основних областей повернення¹⁰

З п'яти областей, де проживали найбільше осіб, які повернулись, найбільше повернулись до міста Києва (77%) та Київської області (84%) з огляду на покращення умов безпеки в місці повернення, тоді як більший відсоток осіб, які повернулись у Дніпропетровську область, заявили про бажання бути ближче до рідних та близьких (78%). Для осіб, які проживали в цих п'яти областях, відсутність можливостей для забезпечення засобами до існування в останньому місці переміщення була менш важливою причиною для повернення порівняно з іншими руйнівними чинниками (наприклад, у Дніпропетровській області, для 24% порівняно з 56%, які повернулись через покращення умов безпеки).

ПРОФІЛІ БАГАТОРАЗОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Особи віком 35-59 років, які повернулись, частіше зазнавали багаторазових переміщень (52% були переміщені щонайменше двічі). Навпаки, лише 13% осіб у віці 60 років і старше зазнали багаторазових переміщень, перш ніж повернутись на постійне місце проживання.

36%

осіб походженням з Донецької області, які повернулись, повідомили, що переміщались щонайменше двічі.

40%

осіб, які повернулись, що переміщувались більше ніж один раз, проживали у великих містах, повернулись з малих міст та міст середнього розміру.

1.4 ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ В СИТУАЦІЇ ПЕРЕМІЩЕННЯ, ЧАС, ЩО МИНУВ З МОМЕНТУ ПОВЕРНЕННЯ, ТА НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ У НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

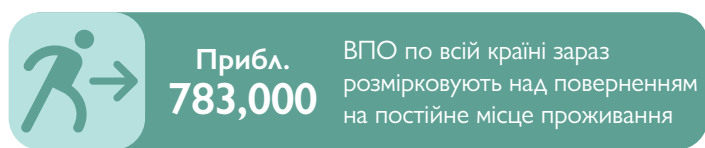
Таблиця 1: 5 основних областей повернення

Область	Відсоток осіб, які повернулись	Приблизна кількість осіб, які повернулись
Місто Київ	23%	1,015,000
Київська область	17%	750,000
Харківська область	13%	564,000
Дніпропетровська область	8%	359,000
Одеська область	5%	211,000
Інші області	34%	1,556,000

Таблиця 2: 5 основних областей останнього переміщення перед поверненням¹²

Область	Відсоток осіб, які повернулись	Приблизна кількість осіб, які повернулись
Львівська область	9%	288,000
Київська область	7%	217,000
Місто Київ	8%	276,000
Вінницька область	7%	180,000
Харківська область	6%	187,000
Інші області	63%	2,123,000

НАМІРИ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

Серед ВПО, які розглядали можливість залишити поточне місце проживання (25% ВПО, приблизно 914 000 осіб), переважна більшість думали про повернення до місць свого походження (86%, за оцінками 783 000 осіб). З тих, хто розглядав можливість повернення, 5% розглядали можливість повернутись протягом одного місяця після інтерв'ю, хоча слід зазначити, що 66% не мали на думці конкретні часові рамки повернення.¹¹

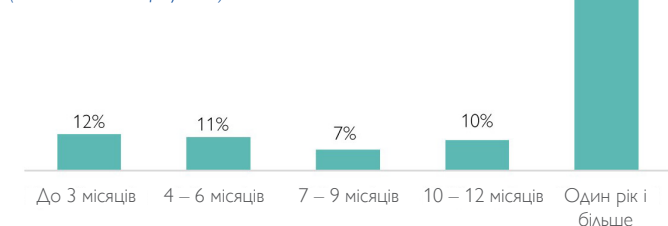
ТРИВАЛІСТЬ ПЕРЕБУВАННЯ В СИТУАЦІЇ ПЕРЕМІЩЕННЯ

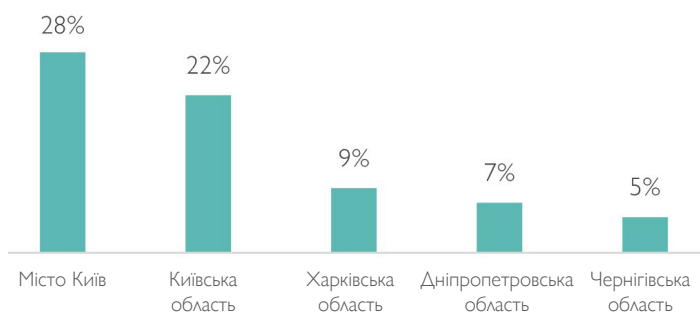
Особи, які повернулись, перебували в ситуації переміщення в середньому трохи більше чотирьох з половиною місяців. 43% осіб, які повернулись, заявили, що вони провели в ситуації переміщення не менше трьох місяців. Якщо порівнювати п'ять основних областей останнього переміщення, то особи, чие останнє місце переміщення перед поверненням знаходилося в Харківській, Дніпропетровській та Одеській областях, перебували у переміщенні, в середньому, найдовше (190, 175 і 173 днів, відповідно). Найкоротшою середня тривалість перебування в останньому місці переміщення була в Київській області (89 днів), що відображає масові повернення недовзі після вимушеного переміщення осіб, що перемістилися зі столиці та околиць Києва на початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. Особи, чие останнє місце переміщення перед поверненням було за кордоном, заявили, що, в середньому, вони перебували у переміщенні довше (174 дні), ніж особи, переміщені перед поверненням в межах України (130 днів).

ЧАС, ЩО МИНУВ З МОМЕНТУ ПОВЕРНЕННЯ

Рисунок 5: Повідомлений час, що минув з моменту повернення (% осіб, які повернулись)

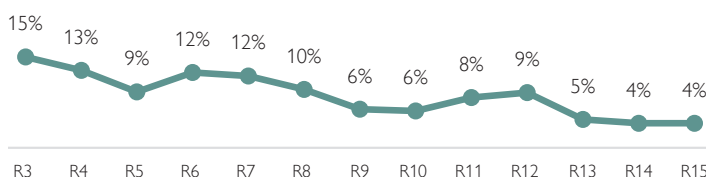
Дві третини осіб (60%) повернулись щонайменше за рік до моменту проведення інтерв'ю. Зокрема, половина (50%) респондентів, які повернулись більше ніж за рік до оцінювання, проживали в місті Києві (28%) або Київській області (22%). Ці цифри відображають масове повернення осіб, переміщених зі столиці та околиць Києва недовзі після вимушеного переміщення на початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року. Серед 11% осіб, які повернулись на постійне місце проживання протягом трьох місяців до дати оцінки, близько половини повернулись у місто Київ (18%), Харківську (16%) або Київську область (6%).

Рисунок 6: 5 основних областей довгострокового повернення (% осіб, які повернулись на постійне місце проживання принаймні рік тому)¹³

НАМІРИ ЩОДО ПОВТОРНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Переважна більшість (91%) осіб, які повернулись, мали намір найближчим часом залишатись на нинішньому місці перебування, тоді як 4% думали про те, щоб знову покинути свої домівки. Відсоток осіб, які повернулись і розглядають повторне переміщення, поступово зменшується порівняно з найвищим значенням 15%, виявленим у Раунді 3 (квітень 2022 року). Ще 5%, що відповідає орієнтовно 334 000 осіб, які повернулись, розглянули б можливість виїзду у разі зміни ситуації.

Рисунок 7: Відсоток осіб, які повернулись і розглядають можливість повторного переїзду (від Раунду 3 (квітень 2022 року) до Раунду 15 (грудень 2023 року))

¹¹Надана інформація відображає наміри щодо мобільності, але не фактичні переміщення ВПО. MOM не перевіряє, чи респонденти насправді реалізують свої наміри, дотримуючись запланованих часових рамок, про які вони повідомили під час інтерв'ю.

¹²Особи, які повернулись і чие останнє місце переміщення знаходилося в Україні.

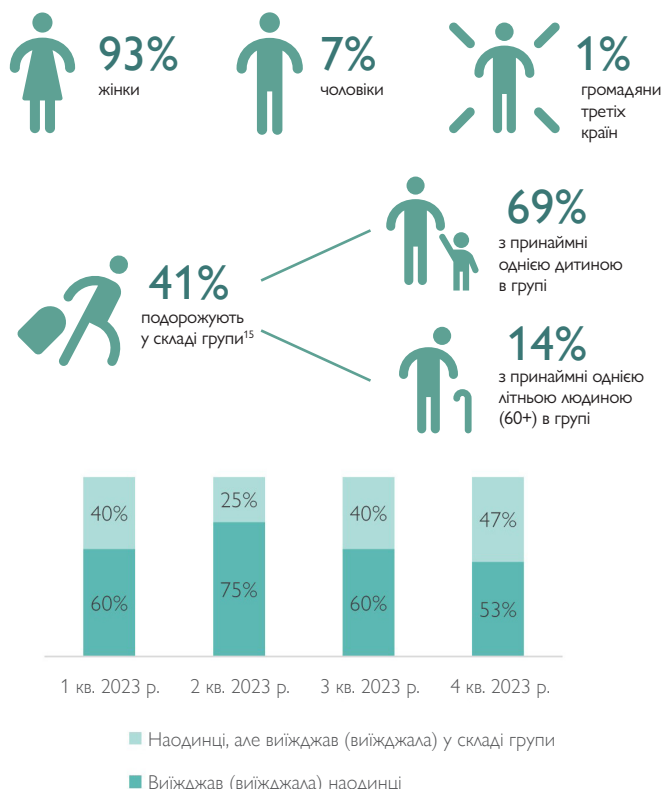
¹³Особи, які повернулись на постійне місце проживання щонайменше рік тому, в інших областях - 29%.

1.5 ПОВЕРНЕННЯ З-ЗА КОРДОНУ

З березня місяця 2022 року MOM, в рамках DTM, проводить опитування серед осіб, які повернулись в Україну з сусідніх країн, щоб покращити розуміння їхніх профілів, моделей переміщення, намірів та потреб. У 2023 році в прикордонних районах і транзитних пунктах Угорщини, Польщі, Республіки Молдова, Румунії та Словаччини було опитано 27 168 дорослих осіб: 96% з яких були українцями, а 4% — громадянами третіх країн. Крім того, проведено 485 опитувань українців, які перетинали кордон з Російською Федерацією з метою дістатися до окупованих територій України. У цьому розділі основна увага зосереджена на українцях, опитаних протягом 4 кв. 2023 року на території сусідніх країн (5 978 осіб), результати були зважені на кількість перетинів кордону України з кожної країни за аналогічний період.

ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА СКЛАД ГРУПИ

Рис. 8: Склад групи мігрантів, які повернулись в Україну — 4 кв. 2023 року

Як і в попередні періоди, переважна більшість респондентів, які повертались в Україну, були жінки (93%). Жінки, як правило, були молодші від чоловіків. Майже три чверті (72%) жінок були молодші за 50 років, тоді як 59% чоловіків були старше за 60 років. Зростаюча і переважна частка респондентів подорожувала наодинці (52% в 1 кв., 59% у 4 кв. 2023 року). Перебуваючи за межами України, більшість (51%) переважно проживали в країні, де проводилось опитування, проте зросла частка тих, хто повертався після перебування в іншій країні (31% у 1 кв. проти 49% у 4 кв.). До числа інших країн, де респонденти проводили в середньому найбільше часу, входили Німеччина (24%), Чехія (15%), Австрія та Сполучене Королівство (по 7%), Болгарія (6%), Іспанія та Італія (по 5%). Серед українців, які перетинали кордон, збільшилась середня тривалість перебування за кордоном (7 місяців у 1 кв. проти 13 місяців у 4 кв. 2023 року).

В 4 кв. громадяни третіх країн складали лише 1% вибірки. Серед них до першої п'ятірки увійшли громадяни Російської Федерації (47%), Республіки Молдова (14%), Туреччини (9%), Ізраїлю та Болгарії (по 5%).

МІСЦЕ ПОХОДЖЕННЯ І МІСЦЕ ПРИЗНАЧЕННЯ

Таблиця 3: 7 основних областей походження і запланована область призначення українців, які були переміщені за кордон і повернулись в Україну в 4 кв. 2023 року

Область походження	Відсоток респондентів	Область призначення	Відсоток респондентів
місто Київ	17%	місто Київ	20%
Одеська	14%	Одеська	15%
Дніпропетровська	14%	Дніпропетровська	14%
Запорізька	11%	Запорізька	10%
Харківська	6%	Харківська	6%
Львівська	4%	Львівська	5%
Вінницька	4%	Вінницька	4%
Інші області	30%	Інші області	26%

Респонденти в сусідніх країнах дуже відрізнялися за походженням з різних областей України. Загалом більше половини (56%) респондентів до переміщення з України проживали лише в чотирьох областях: місті Києві (17%), Одеській (14%), Дніпропетровській (14%) та Запорізькій (11%) областях. Майже всі респонденти (90%) висловили намір повернутися до своєї області походження після остаточного повернення в Україну, протягом 2023 року не відбулось суттєвих змін. Респонденти, які планували переїхати в іншу область, наводили такі причини, як занепокоєння безпекою в місці походження, переміщення сім'ї в іншу місцевість, отримання відомостей про пошкодження чи руйнування їхніх будинків або про те, що їхні будинки зайняті іншими особами.

НАМІРИ

Рисунок 9: Передбачувана тривалість візиту при поверненні в Україну в 4 кв. 2023 року

Близько половини опитаних на пунктах перетину кордону (49%) повертались в Україну на нетривалий час (один місяць або менше місяця), тоді як 31% висловили намір залишитись, а 20% не визначились зі своїми планами. Відсоток осіб, які потенційно залишаються в Україні, зменшилась порівняно з 38% у 1 кв., тоді як відсоток тих, хто прибуває з коротким візитом, залишився незмінним протягом року. Відсоток осіб з невизначеними планами подвоїлась за період з 1 кв. по 4 кв. 2023 року. Респонденти-чоловіки частіше (44%) заявляли про намір залишитись порівняно з жінками (30%). Як і у попередні періоди, основною причиною як короткочасних візитів, так і повернень в Україну протягом 4 кв. 2023 року, були зустрічі з членами сім'ї. Цю причину називали 72% осіб, які приїхали з коротким візитом, і 10% тих, хто планував повернутись. Крім того, 32% осіб, які приїхали з коротким візитом, мали намір звернутись до лікарів в Україні, а 19% — отримати або поновити документи, що засвідчують особу (біометричні паспорти, дипломи або водійські посвідчення).

ПОТРЕБИ

Особи, які повертались в Україну протягом 4 кв. 2023 року, найчастіше називали чотири нагальні потреби, а саме: особиста безпека (35%), фінансова підтримка (29%), медичне обслуговування (25%) і отримання загальної інформації (10%).

Крім того, у 4 кв. 2023 року 14% респондентів повідомили про випадки несправедливого поводження чи дискримінації під час перебування за кордоном, що свідчить про зростаючу тенденцію протягом року (5% у 1 кв., 9% у 2 кв. і 10% у 3 кв.).

¹⁴Додаткову інформацію про роботу МВГП у сусідніх з Україною країнах, а також більш ґрунтовний аналіз див. сторінку «Ukraine Crisis Response»

¹⁵Група складається щонайменше з двох осіб

1.6 ДЕМОГРАФІЧНІ ДАНІ, ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ТИП НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

Демографічні дані дозволяють отримати уявлення про профілі осіб, які повернулись, склад домогосподарств та потенційний зв'язок цих характеристик з можливою вразливістю або загрозою виникнення унікальних ризиків. Такі дані мають вирішальне значення для ефективного, цілеспрямованого гуманітарного реагування. З огляду на це, Опитування загального населення, що проводиться МОМ, включає розроблені у співпраці з Фондом народонаселення ООН (ЮНФПА) показники, які надають змогу визначити точну демографічну структуру населення, що повертається.

ТИП НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

Більшість осіб, які повернулись, проживали в великих містах (54%) або передмістях великих міст (9%). Одинадцять відсотків осіб повернулись у сільську місцевість або села (11%).

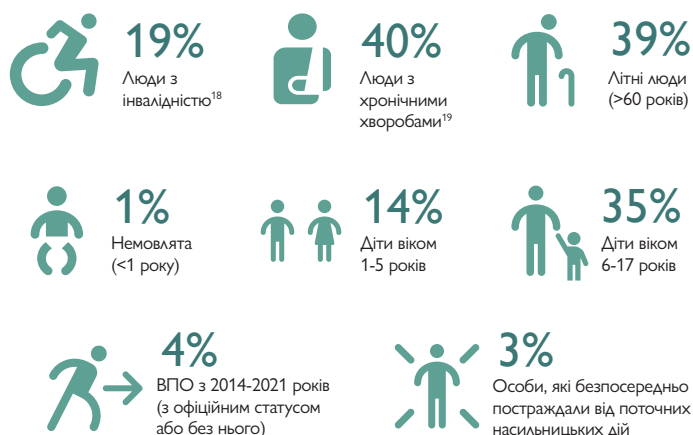
Рисунок 10: Відсоток респондентів за типом населеного пункту (% осіб, які повернулись)

ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У цьому розділі показано відсоток осіб, які повернулись і повідомили, що принаймні один із поточних членів домогосподарства має одну з перелічених далі характеристик. Це може впливати на уразливість домогосподарства, враховуючи: 1. Передбачувані витрати, пов'язані з характеристикою; 2. Передбачувана потреба в отриманні допомоги і 3. Потенційні обмеження в отриманні допомоги або доступі до неї. Ці характеристики не виключають одна одну; особи можуть жити з однією або кількома названими характеристиками. («35% респондентів серед осіб, які повернулись, зазначають, що принаймні один член сім'ї, який зараз проживає разом з респондентом, — це дитина у віці від 6 до 17 років»):

Рисунок 11: Відсоток домогосподарств осіб, які повернулись, і які повідомляють про членів домогосподарств з особливими характеристиками¹⁷

¹⁸Опис характеристик та демографічного профілю членів домогосподарств осіб, які повернулись, ґрунтується виключно на даних, що стосуються членів таких домогосподарств.

¹⁷Домогосподарства, які складаються виключно з осіб, які повернулись.

^{18,19}Щоб виявити осіб з інвалідністю і хронічними хворобами в домогосподарствах осіб, які повернулись, респондентів запитували, чи один або кілька членів їх домогосподарств живуть з інвалідністю або хронічною хворобою. Визначення інвалідності і хронічної хвороби були отримані з Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ-МКФ).

²⁰Опис характеристик і демографічного профілю членів домогосподарств осіб, які повернулись, ґрунтується виключно на даних, які стосуються членів домогосподарства, що перебувають за межами місця постійного проживання через війну.

^{21,22,23}Домогосподарства складаються виключно з осіб, які повернулись (63%).

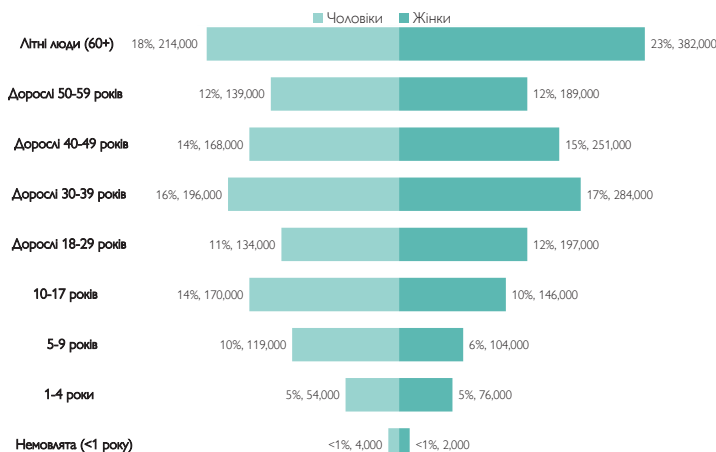
²⁴Домогосподарства складаються виключно з осіб, які повернулись. Загальна кількість осіб, які повернулись, в домогосподарствах, членами яких є виключно особи, які повернулись, становить, за оцінками, 2,829 000.

²⁵Загальна кількість дітей в домогосподарствах осіб, які повернулись, становить, за оцінками, 675 000 осіб.

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

Рисунок 12: Оцінки розміру груп осіб, які повернулись, за статтю і віком²⁰

Більше половини (58%) осіб, які повернулись, становили жінки, така ж частка жінок була серед переміщеного населення (59%). Особи віком 18-59 років складали п'ятдесят п'ять відсотків (55%) осіб, які повернулись, тоді як 21% були літніми людьми (віком 60 років і старше). В домогосподарствах, які складаються лише з осіб, які повернулись, було приблизно 539 000 дітей шкільного віку (5-17 років).

СТРУКТУРА ДОМОГОСПОДАРСТВ

За словами респондентів, домогосподарства осіб, які повернулись, складаються в середньому з трьох членів.²¹ Проте 27% домогосподарств осіб, які повернулись, мають щонайменше чотирьох членів. В більшості (60%) сімей осіб, які повернулись, була одна дитина, а 34% повідомили про двох дітей.

Рисунок 13: Розміри домогосподарств осіб, які повернулись

2.67 середній розмір домогосподарства осіб, що повернулась²² станом на грудень 2023 року

1.50 середня кількість дітей в домогосподарстві осіб, що повернулась²³ станом на грудень 2023 року

Рисунок 14а: Кількість членів в домогосподарствах осіб, які повернулись²⁴

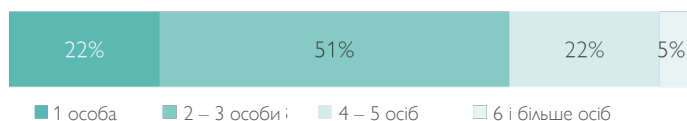
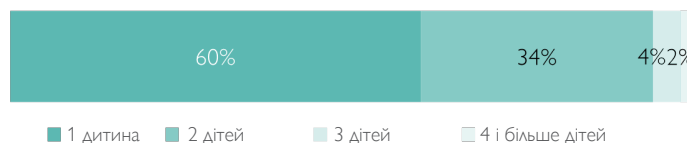

Рисунок 14б: Кількість дітей в домогосподарствах осіб, які повернулись (домогосподарства складаються виключно з особами, які повернулись, з дітьми)²⁵

РОЗДІЛ 2: ПРІОРИТЕТНІ ПОТРЕБИ І СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

2.1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Рисунок 15: Найбільш загальні потреби, за профілем респондентів (% респондентів)

Таблиця 4: Повідомлені потреби, за профілем респондентів (% респондентів)²⁶

	ВПО	Особі, які повернулись	Особі, які не були переміщені
Гроші – фінансова підтримка	73%	52%	59%
Психологічні консультації	22%	28%	19%
Повербанки, генератори	41%	21%	19%
Матеріали для ремонту	22%	19%	27%
Ліки та медичні послуги	32%	13%	26%
Обігрівачі	26%	13%	13%
Тверде паливо для опалення	21%	13%	20%
Продовольство	27%	9%	16%
Одяг, ковдри та інші непродовольчі товари	30%	8%	11%
Засоби гігієни	29%	8%	10%
Житло	22%	7%	4%
Доступ до грошей	10%	6%	8%

2.2 ПОТРЕБИ ОСІБ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЬ, ЗА ПРОФІЛЕМ І МІСЦЕПЕРЕБУВАННЯМ

ОБЛАСНИЙ РІВЕНЬ

Переважає більшість осіб, які після повернення стикаються з нестачею основних товарів, нерівномірно розподіляється між п'ятьма областями. Особи, які повернулись і проживають у Києві, систематично повідомляли про нижчі потреби за всіма групами товарів, тоді як особи, які повернулись в Одеську область, заявляли про найвищі потреби. Зокрема, 21% осіб, які повернулись в Одеську область, повідомляли про потребу в генераторах або повербанках, 17% повідомляли про брак твердого палива для опалення, 16% про потреби в обігрівачах, а 15% – про нестачу ліків і медичних послуг. Крім того, особи, які повернулись у Дніпропетровську область, відносно менше повідомляли про те, що їм потрібні будівельні матеріали (17%), одяг та непродовольчі товари (2%) і продовольство (5%). Тим не менш, в

усіх областях люди стикаються з подібними потребами після повернення. Найбільший відсоток респондентів відзначили брак грошей і фінансової підтримки, при цьому найбільші потреби зафіксовані в Донецькій області (64%). Потреби багатьох осіб, які повернулись, в усіх областях насамперед стосувались електроенергії та опалення, включно з повербанками (наприклад, 47% в Донецькій області), твердим паливом для опалення (наприклад, 30% в Донецькій області) та обігрівачами (наприклад, 28% в Донецькій області). Особи, які повернулись в Донецьку та Миколаївську області, повідомляли про найбільші потреби в усьому, за винятком психосоціальної підтримки, про яку найбільше згадували особи, які повернулись у місто Київ (35%), Київську (29%) та Дніпропетровську (27%) області.

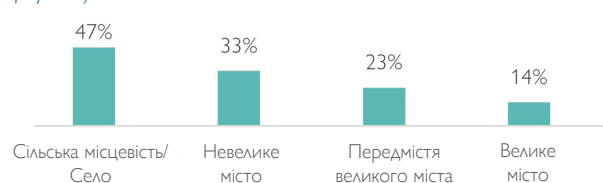
Таблиця 5: Головні потреби осіб, які повернулись у п'ять основних приймаючих областей (% осіб, які повернулись)²⁷

Область/ Потреба	Гроші/ Фінансова підтримка	Генератори/ повербанки	Матеріали для ремонту/ будівельні матеріали	Тверде паливо для опалення	Обігрівачі	Ліки/ медичні послуги	Продовольство	Одяг/ непродовольчі товари	Засоби гігієни	Доступ до грошей	Житло
Одеська	54%	21%	16%	17%	16%	15%	13%	11%	9%	3%	8%
Харківська	56%	20%	23%	11%	11%	12%	9%	8%	8%	6%	4%
Дніпропетровська	47%	20%	17%	12%	15%	11%	5%	2%	5%	4%	4%
Київська	51%	22%	23%	10%	14%	10%	7%	8%	5%	7%	8%
м. Київ	41%	12%	7%	4%	5%	9%	5%	2%	3%	4%	6%

ПОТРЕБИ ЗА ТИПАМИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Більша частина осіб, які повернулись у сільську місцевість, повідомляла про високу частку потреб в усіх секторах, порівняно з особами, які повернулись в міські райони.

Рисунок 16: Відсоток осіб, які після повернення повідомили щонайменше про 3 потреби, для кожного типу населеного пункту (% осіб, які повернулись)²⁸²⁶Запитання з кількома варіантами відповідей.²⁷Запитання з кількома варіантами відповідей. Таблиця побудована так, щоб розмістити області за відсотками осіб, які повернулись, і повідомили про потреби у більшості базових товарів.²⁸Запитання з кількома варіантами відповідей.

БАГАТОРАЗОВІ ПЕРЕМІЩЕННЯ

Більша частка осіб, які повернулись після кількох переміщень у межах України перед поверненням, повідомила про щонайменше чотири базові потреби (31%) проти тих, хто повернувся з-за кордону (14%).

Рисунок 17: Кількість потреб, повідомлених особами, які були неодноразово переміщені перед поверненням, за останнім місцем переміщення (% осіб, які повернулись)

РОЗПОДІЛ ПОТРЕБ ЗА СТАТТЮ

26% жінок, які повернулись, повідомили про щонайменше три потреби проти 19% чоловіків, які повернулись.²⁹

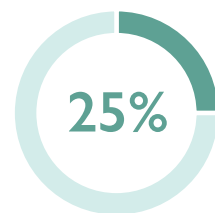

жінок, які повернулись, потребували ліків та медичної допомоги, порівняно з 8% респондентів-чоловіків.

ІНВАЛІДНІСТЬ

44% домогосподарств, члени яких живуть з інвалідністю або хронічними хворобами,³⁰ повідомили про щонайменше три потреби, проти 29% домогосподарств, в яких немає членів з інвалідністю або хронічними хворобами.

домогосподарств, де є члени, які живуть з інвалідністю або хронічними хворобами, потребували ліків, порівняно з 10% домогосподарств, в яких немає членів з інвалідністю або хронічними хворобами.

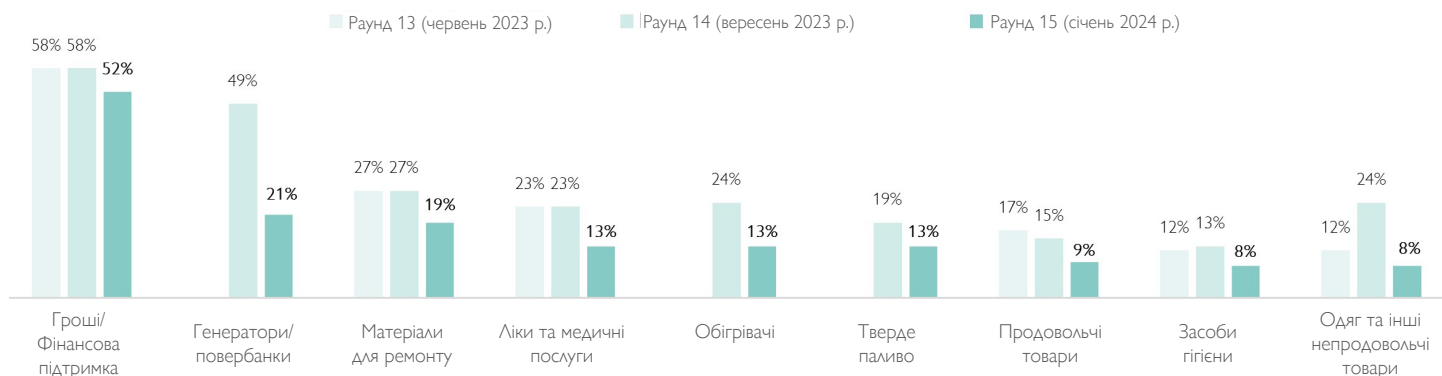
2.3 ДИНАМІКА ПОТРЕБ

За період з червня по грудень 2023 року основні потреби осіб, які повернулись, залишились незмінними: протягом усього періоду особи, які повернулись, повідомляли в основному про брак готівки та фінансової допомоги, генераторів, повербанків та будівельних матеріалів. Тим не менш, за шість місяців, що передували збору даних, серед осіб, які повернулись, відбулось статистично значуще зниження всіх потреб (на відміну від ВПО). Зокрема, потреби в повербанках і генераторах, одязі та обігрівачах, про які повідомили особи після повернення, знизились, відповідно, на 28%, 18% і 11%. Таке зниження потреб можна пояснити тим, що в домогосподарствах осіб, які повернулись, змінилися проблеми протягом 6-місячного періоду, причому у вересні 2023 року повідомлялось про більші потреби в очікуванні зимового сезону.

Помітно, що, порівняно з червнем 2023 року, на 10% менше осіб, які повернулись, повідомили про потребу в ліках (2,3% проти 13%), а на 4 відсоткових пунктів менше ВПО потребували предметів гігієни (12% проти 8%).

Зміни потреб з плином часу, помічені на національному рівні, зафіксовані також в п'ятірці областей, які найбільше приймають ВПО. Частка ВПО, які повідомили про відсутність ремонтних матеріалів у Дніпропетровській області, наприклад, за період з червня по грудень 2023 року впала на 19%. У той же час особи, які повернулись у Харківську область, на 18% рідше повідомляли про відсутність ліків (12% у грудні 2023 року проти 30% у червні 2023 року).

Рисунок 18: Частка осіб, які після повернення повідомляли про основні потреби, зміни за період з раунду 13 (червень 2023 року) по раунд 15 (грудень 2023 року)³¹

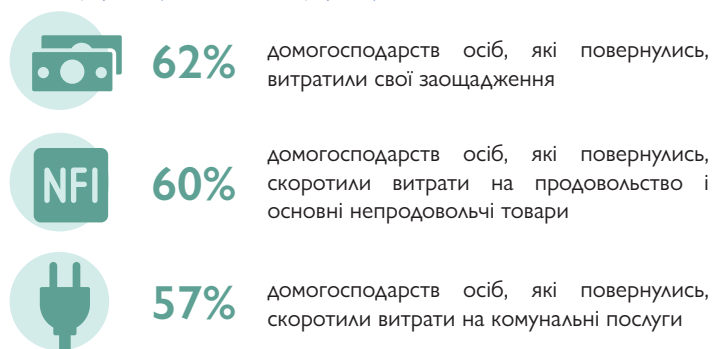
²⁹Запитання з кількома варіантами відповідей.

³⁰Щоб виявити осіб з інвалідністю і хронічними хворобами в домогосподарствах осіб, які повернулись, респондентів запитували, чи один або кілька членів їх домогосподарств живуть з інвалідністю або хронічною хворобою. Визначення інвалідності і хронічної хвороби були отримані з Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ-МКФ).

³¹Запитання з кількома варіантами відповідей.

2.4 СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ

Рисунок 19: Три основні стратегії подолання проблем, повідомлені особами, які повернулись (% осіб, які повернулись)

Домогосподарства осіб, які повернулись, були змушені після повернення вдаватися до ряду стратегій замість механізмів подолання проблем, включаючи витрату своїх заощаджень (зазначили 62% респондентів, які повернулися), перехід на дешевші продовольчі та непродовольчі товари (зазначили 60% респондентів), а також скорочення витрат на комунальні послуги (57%). Помітно, що відсоток осіб, які повернулись і повідомили про такі стратегії подолання проблем, дещо зменшився з червня по грудень 2023 року, але залишався високим, вказуючи на те, що залишаються проблеми, з якими люди стикаються у своїх громадах після повернення.

Щобільше, якщо порівнювати з ВПО, то особи, які повернулись, рідше повідомляли про те, що їм довелося зменшити кількість продовольчих та основних непродовольчих товарів (53% тих, хто повернувся проти 63% ВПО), та зменшити витрати на охорону здоров'я (38% проти 47%). Водночас більша частка тих, хто повернувся, вдалась до витрати заощаджень (62%), відмови від прийому ліків (44%) та продажу домашніх речей (8%). Жінки, на відміну від чоловіків, частіше повідомляли про те, що вдавалися до стратегій подолання проблем, пов'язаних із щоденними домашніми витратами та споживанням.

Рисунок 20: Основні стратегії подолання проблем осіб, які повернулись (зміни за період з раунду 13 (червень 2023 року) по раунд 15 (грудень 2023 року), % осіб, які повернулись)³²

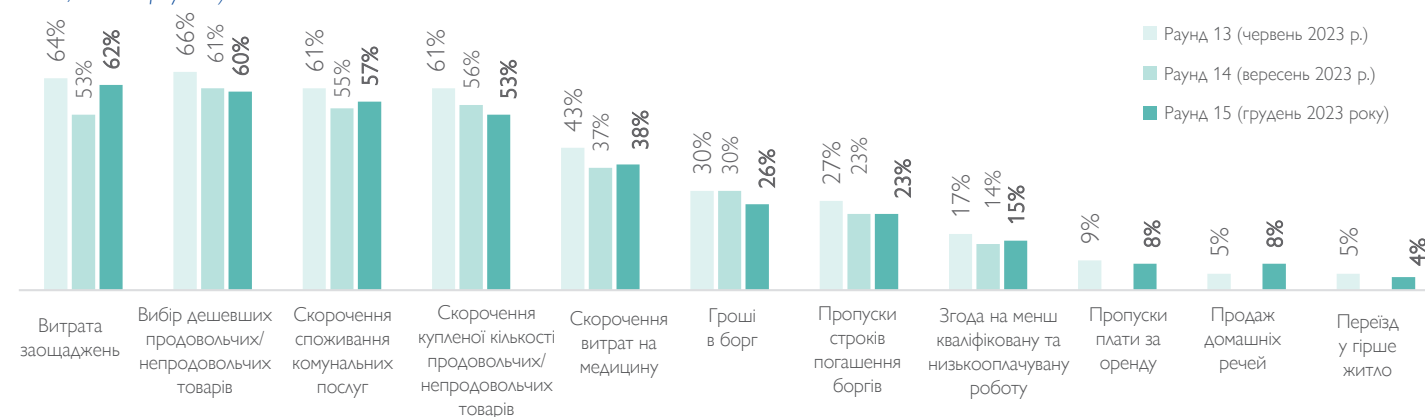

Фото 1: Чоловік, який повернувся додому, показує працівникові MOM свій пошкоджений війною будинок (© ЮМ 2023)

³²Запитання з кількома варіантами відповідей.

ДОДАТОК: ОЦІНКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЗА СТАТУСОМ ПЕРЕМІЩЕННЯ

Область	Оцінка фактичної кількості ВПО на сьогодні	Оцінка кількості осіб, які повернулись, на сьогодні
Черкаська	110 000	78 000
Чернігівська	57 000	190 000
Чернівецька	53 000	23 000
Дніпропетровська	474 000	359 000
Івано-Франківська	93 000	40 000
Харківська	451 000	564 000
Хмельницька	98 000	32 000
Кіровоградська	82 000	33 000
м. Київ	364 000	1 015 000
Київська	326 000	750 000
Львівська	173 000	100 000
Миколаївська	141 000	205 000
Одеська	188 000	211 000
Полтавська	171 000	65 000
Рівненська	27 000	42 000
Сумська	116 000	108 000
Тернопільська	58 000	22 000
Вінницька	128 000	79 000
Волинська	47 000	48 000
Закарпатська	67 000	10 000
Житомирська	75 000	115 000
Донецька ¹⁸	92 000	137 000
Запорізька ¹⁹	226 000	121 000
Луганська ²⁰	н/д	н/д
Херсонська ²¹	55 000	98 000
Місце проживання невідоме (в Україні)	17 000	10 000
Все населення	3 689 000	4 455 000

¹⁸Оцінки для цих областей (позначені синім кольором), ймовірно, є недостатньо репрезентативними у зв'язку з охопленням, обмеженням контрольованими урядом територіями, а також обмеженою кількістю респондентів, опитаних методом набору випадкових телефонних номерів

¹⁹Див. виноску 33.

²⁰Див. виноску 33.

²¹Див. виноску 33.

ОПИС ЗАСТОСОВАНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Якщо не зазначено інше, дані, представлені в цьому звіті, основані на результатах раунду 15 Опитування загального населення від 27 грудня 2023 року. Дані, представлені в цьому звіті, отримано на замовлення Міжнародної організації з міграції (МОМ) та зібрано 50 інтерв'юерами, найнятими MultiCultural Insights, у ході скринінгового телефонного експрес-опитування серед 20 000 довільно обраних респондентів та додаткових контрольних опитувань 1 517 ВПО, 1 541 особи, що повернулася, та 2 002 місцевих мешканців із використанням методу автоматизованого телефонного опитування (CATI) і випадкового набору номера (RDD) із загальною похибкою вибірки 0,69% [CL95%]. Раунд 15 збору даних було проведено в період із 27 листопада по 27 грудня 2023 року. Дослідження охоплювало всю територію України за винятком Кримського півострова та окупованих територій Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей. Усі інтерв'ю проводили анонімно. Перед початком інтерв'ю респондентів просили надати згоду на його проведення. Чисельність ВПО і осіб, що повернулися, на національному та обласному рівнях розраховано на основі базового значення загальної чисельності населення України станом на липень 2023 року (за винятком Автономної Республіки Крим та Севастополя), визначеного в Загальних оперативних наборах даних щодо статистики населення (COD-PS) Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA). Усі числові значення округлені для легшого сприймання. Оцінки округлені до найближчої 1 000. Усі числові значення округлені для легшого сприймання. Додаткова аналітика доступна за запитом до dtmukraine@iom.int

У цьому звіті внутрішньо переміщених осіб (ВПО) визначено як осіб, які були змушені покинути свої домівки або залишилися поза звичним місцем проживання

в Україні внаслідок повномасштабного вторгнення, яке відбулося у лютому 2022 р., незалежно від того, чи зареєстровані вони офіційно у статусі ВПО. Терміни «повернення» і «особа, що повернулася» вжито без обмежень щодо статусу на позначення будь-яких осіб, які повернулися до свого звичного місця проживання після періоду переміщення (щонайменше два тижні, починаючи з лютого 2022 року), незалежно від того, звідки вони повернулися: з-за кордону чи з місць внутрішнього переміщення в межах України. Це визначення не охоплює осіб, що повернулися в Україну з-за кордону, але не повернулися до свого звичного місця проживання у країні. З повними визначеннями груп населення можна ознайомитися в розділі, присвяченому методології.

Обмеження: Особи, які нині проживають за межами України, в опитуванні участі не брали, оскільки їх було виключено з вибірки. Оцінки чисельності населення основані на припущенні про те, що неповнолітніх осіб (молодших за 18 років) супроводжують їхні батьки або дорослі піклувальники. Основа вибірки обмежена дорослими, які користуються мобільним телефоном, у місцевостях, де телефонні мережі повноцінно працювали впродовж усього періоду опитування. В опитуванні не брали участі жителі Автономної Республіки Крим та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Оцінки для Донецької, Запорізької, Луганської та Херсонської областей, ймовірно, є недостатньо репрезентативними, оскільки охоплена територія була обмежена підконтрольними українському уряду районами, а на окупованих територіях вдалося опитати замало респондентів. Для отримання додаткової інформації про методологію і структуру вибірки див. [Методологічну довідку](#).

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

